

Семенюк І.О., студент ОПМФ, 3 курсу, спец. 6.030509 «Облік і аудит», ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Враховуючи той факт, що Україна взяла курс на інтеграцію до Європейського Союзу, який складається переважним чином з постіндустріальних країн, особливого значення набуває дослідження теоретичних та методичних засад обліку інтелектуального капіталу. Зазначене пояснюється ключовою роллю капіталу даного виду в процесі формування вартості суб'єктів господарювання, які функціонують в умовах постіндустріальної економіки.

Дослідженню проблем обліку інтелектуального капіталу приділено значну увагу в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Зокрема, в Україні даним питанням займалися І.О. Курило [3] та В.М. Диба [2]. Серед зарубіжних дослідників даної економічної категорії слід відмітити Л. Едвінссона та М. Мелоуна [5], а також Ю.О. Бистрову [4]. Проте враховуючи вагомий доробок зазначених дослідників і цінність отриманих ними результатів, серед невирішених проблем залишається потреба в уточненні економічної сутності інтелектуального капіталу та його класифікації.

Насамперед, доцільно здійснити уточнення економічної сутності інтелектуального капіталу. Зокрема, Ю.О. Бистровою запропоновано наступне визначення даної економічної категорії: «...це сукупність всіх негрошових активів і зобов'язань, які повністю або частково контролюються підприємством і беруть участь у створенні або знищенні цінностей (вартості) підприємства, в основі яких лежить знання і інформація» [4].

Проте, на погляд автора, дане визначення є неповним, оскільки капітал – це сукупність ресурсів, факторів виробництва й обігу, необхідних для створення та реалізації товарів і послуг [6]. Крім того, визначення інтелектуального капіталу за Ю.О. Бистровою [4] є дискусійним також з огляду на наступні аспекти: 1) дане визначення не враховує навичок та вмінь працівників, їх досвіду, творчих здібностей; 2) термін «зобов'язання» вжито не в широкому значенні, а як частину пасиву; 3) не відображено, ті складові інтелектуального капіталу, які не можуть бути класифіковані, як активи та зобов'язання; 4) не враховано питання того, що цей капітал повинен мати грошову оцінку, в якій можна було б узагальнювати даний вид капіталу та порівнювати з іншими видами капіталу; 5) не відображено шляхи його відтворення та роль на підприємстві тощо.

Враховуючи зазначене вище, інтелектуальний капітал пропонується визначати як все те, що не можна віднести до інших видів капіталів, а саме, сукупність працівників підприємства, які згідно трудового договору надають підприємству у довгострокове або короткострокове використання свої фізичні та духовні здібності з наміром отримати від цього особисті вигоди; суспільні, економічні взаємовідносини (внутрішні та зовнішні); інші види відносин серед яких відносини з приводу формування, відтворення інтелектуального капіталу, та відносини з контрагентами; а також всі нематеріальні активи (власного створення, чи отримані з зовні). На погляд автора, даний капітал може, як знецінювати, так і збільшувати вартість підприємства, а також повинен мати вартісну оцінку, окрім відносин з оплати праці за виконану роботу і відносини з контрагентами з приводу обороту готової продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг. Запропоноване визначення дає більш чітке розуміння, що включає в себе інтелектуальний капітал та що він собою являє.

Що стосується підходів до класифікації інтелектуального капіталу, слід відмітити погляд В.М. Дибби [2], який запропонував наступний підхід:

1) людський капітал до якого належать особисті не майнові права інтелектуальної власності, людські знання, вміння тощо; 2) інтелектуальна власність (нематеріальні активи); 3) маркетингові активи. У свою чергу Ю.О. Бистрова [4] пропонує наступну класифікацію: 1) людський капітал; 2) капітал відносин; 3) структурний капітал. Зазначені підходи до класифікації видаються дискусійними, оскільки вони не в повній мірі розкривають всі складові даного капіталу. Враховуючи результати проведеного дослідження у табл. 1 наочно представлено авторський підхід до класифікації інтелектуального капіталу.

Таблиця 1

Рекомендована класифікація інтелектуального капіталу

№ з./п.	Класифікаційна ознака	Групи, що виділяються за класифікаційною ознакою
1	2	3
1.	За складовими інтелектуального капіталу	Людські активи (знання, вміння, навички індивіда, тощо)
		Контрагентські активи (всі відносини, їх міцність, тривалість з контрагентами)
		Управлінські активи (організація управлінського процесу та відносин)
		Нематеріальні активи (результат діяльності перших трьох видів активів)
2.	За способом нарахування амортизації	Активи на які не здійснюється нарахування амортизації — наприклад залучення працівників на короткий термін роботи для виконання певної роботи, права постійного користування земельною ділянкою, тощо
		Активи на які здійснюється нарахування амортизації, які визначені в П(С)БО – 8 «Нематеріальні активи»
3.	За терміном експлуатації	Оперативні (до 1 року), певні відносини, активи, які виникають раз на рік або тривають протягом терміну, що не перевищує рік. (контракти на отримання послуг, тощо)
		Середньострокові (від 1 до 5 років), певні активи, відносини, які виникають тривають від 1 до 5 років
		Довгострокові (від 5 і більше років)
4.	За обсягами та термінами здійснення витрат	Без витратні, переважно короткострокові, які не потребують витрат на створення чи використання
		Мало витратні-оперативні, здійснюються в звітному періоді
		Середньо витратні-оперативні, потребують середніх витрат протягом року
		Середньо витратні-довгострокові, потребують середніх витрат терміном більше одного року
		Капітальні витрати, значні витрати на довгий період
5.	За необхідністю і термінами	Не потребують переоцінки, активи, які протягом певного періоду мають відносно стабільну вартість

	переоцінки	Переоцінюються раз в рік перед складанням балансу
		Переоцінюються в період, що перевищує рік, переважно для людського капіталу

Продовження табл. 1

1	2	3
6.	За джерелом утворення	Створені власними силами
		Залучені із сторони у повну власність
		Залучені із сторони у часткову власність
		Оперативна оренда
		Фінансова оренда
7.	За рівнем легальності	Легальний, відображаються в обліку всі наявні активи відповідно до законів
		Нелегальний, приховування, не повне відображення інтелектуальних активів або їх використання порушує чинне законодавство
8.	За методом оцінки	Витратний — сума витрат зроблених на створення, утримання активів
		Дохідний — можливі, прораховані доходи, які можна отримати від їх утримання
		Ринковий — залежить від попиту та пропозиції на дані активи
		Змішаний — враховуються три фактори
9.	За ризикованістю	Низько ризикований, переважно короткострокові активи
		Середньо ризикований є не надто ризикований
		Дуже ризикований (працівники, які потребують значних витрат, довгий строк їх створення, але можуть не принести доходу)

- Запропоновано автором на основі [4].
- Запропоновано автором на основі [1].
- Запропоновано автором.

На погляд автора, класифікація інтелектуального капіталу за представленими у табл. 1 ознаками сприятиме ефективності організації його обліку.

Список використаної літератури:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
2. Диба В. М. Інтелектуальний капітал: структура і облік. Формування ринкової економіки. Збірник наукових праць. Регіональний розвиток України: проблеми перспективи. Київ, КНЕУ, 2011. Спец. Вип. у 2-х ч. Ч. 2. С. 539-548.
3. Курило І. О. Інтелектуальний капітал, його роль і особливості відтворення в умовах інноваційного економічного розвитку. Формування ринкової економіки. Збірник наукових праць. Управління людськими ресурсами: проблеми теорії та практики. Том 1. Сучасні технології управління людськими ресурсами. Київ, КНЕУ,

2005. Спец. Вип.: до 100-річчя КНЕУ та 40-річчя кафедри управління персоналом. С. 270-273. **4.** *Бистрова Ю. О.* Учет и оценка интеллектуального капитала в условиях становления постиндустриальной учетной системы: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.12 / Российский экономический университет имени Г. В. Плеханова. Москва, 2014. 13 с. **5.** *Эдвинссон Л., Мэлоун М.* Интеллектуальный капитал. Определение истинной стоимости компании. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://iig-mp.narod.ru/books/inozemcev/page_1429.html. **6.** *Смит А.* Исследования о природе и причинах богатства народов / ред. В. Незнанова; вступ. ст. В. С. Афанасьева; пер. с англ. Москва, 1962. 684 с.